

Риёзус солиҳийн шарҳи / Риёзус солиҳийн шарҳи / 901-ҳадис

901 – وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! الرَّجُلُ مِنَّا يَلْقَى أَخَاهُ أَوْ صَدِيقَهُ
أَيُّنَحْنِي لَهُ؟ قَالَ: «لَا»، قَالَ: أَفَيْلْتَرْمُهُ وَيُعْبَلُهُ؟ قَالَ: «لَا»، قَالَ: فَيَأْخُذُ بِيَدِهِ وَيُصَافِحُهُ؟
قَالَ: «نَعَمْ». رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ [2728].

901. Анас розияллоху анхудан ривоят қилинади:

Бир киши: “Эй Аллоҳнинг Расули, бирортамиз биродари ёки дўстини учратганда унга эгилиб кўришса бўладими?”, деди. У зот: “**Йўқ**”, дедилар. Ҳалиги киши: “Уни қучоқлаб ва ўпиб кўришса бўладими?”, деди. У зот: “**Йўқ**”, дедилар. Ҳалиги киши: “Унинг қўлидан ушлаб, қўл бериб кўришадими?”, деди. У зот: “**Ҳа**”, дедилар.

Имом Термизий ривоят қилиб, буни ҳасан ҳадис, дедилар.

Шарҳ: Бугунги кунда оддий ҳолатларда ҳам қучоқлашиб кўришавериш урфга айланиб бормоқда. Ҳар кўришганда қучоқлашиб кўришиш тўғрими? Динимизда бунга қандай кўрсатмалар берилган?

Аслида мусулмон кишининг оддий ҳолатларда суннатга мувофиқ кўришиши бу – қўл бериб кўришишдир.

Қучоқлаб ёки юз ва бошдан ўпиб кўришиш эса баъзи бир муносабатлар сабабидан бўлади. Ҳеч қандай муносабатсиз қучоқлашиб ёки ўпиб кўришишни аҳли илмлар қуйидаги ва ундан бошқа ҳадисларга кўра макруҳ деганлар. Ёш болаларни эркалаб қучоқлаб, ўпиш бундан мустаснодир.

Ҳайит кунлари каби маълум бир муносабатларда, сафарга кетаётганда, сафардан келганда ёки узоқ муддат кўришмаган дўсти билан кўришганда қучоқлашиб, ҳамда юздан ўпиб кўришишга рухсат берилган. Бундай кўришишларда шаҳватдан омонда бўлиш шарт қилинган.

Аммо эгилиб кўришиш рукуъга ўхшаш бўлгани учун уламолар ундай кўришишни мутлақо ман қилганлар.

Яна бир ҳадисда шундай дейилган:

Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Улар (яъни, саҳобалар) бир бирлари билан учрашганларида қўл бериб кўришар эдилар. Агар сафардан қайтсалар, қучоқлашиб кўришардилар”. (Табароний ривояти).

Шунга кўра оддий ҳолатларда кўришганда қўл бериб кўришишнинг ўзи билан чекланган маъқул ва тўғрироғи ҳам шудир. Чунки ҳар кўришганда қайта-қайта қучоқлашиб кўришавериш қийинчилик туғдиради ва малолланишга сабаб бўлади. Динимизда қуйидаги оятга биноан қийинчилик кўтарилган:

«Ва динда сизларга бирор ҳараж (қийинчилик) қилмади». (Ҳаж сураси, 78-оят)

Қучоқлашиб кўришишга рухсат берилган ўринларда уламоларимиз иккала эркакнинг ҳам устида кийим бўлиши лозимлигини қайдлаганлар.

Урфга айланиб улгурган бундай кўришишдан воз кечиш осон бўлмайди. Бунда мулойимлик ва ҳикмат билан йўл тутмоқ лозимдир. Агар буни бирданига тўхтатилса, қалбнинг жароҳатланиши ёки қариндош уруғлар ўртасида силаи раҳмнинг узилиб кетишига сабаб бўлса, бунинг зарари қучоқлашиб кўришишнинг зараридан каттароқ бўлгани учун аввал катта зарар даф қилинади. Имконини қилиб, мавридини топиб, набавий суннатга эргашиш қанчалик аҳамиятли ва фойдали экани тушунтириб борилса, иншаа Аллоҳ секин-аста тўғирланиб боради.

Аммо номаҳрам эркак ва аёлнинг бир бирлари билан қучоқлашиб ёки юздан ўпиб кўришишлари ҳаром эканига уламолар иттифоқ қилганлар. Айниқса, баъзи хонадонларда қайнота ва келиннинг ёки қайнона ва куёвнинг қўл бериб, қучоқлаб ёки ўпиб кўришишлари айрим ҳолатларда келин билан куёвнинг никоҳини бутунлай, қайта тиклаб бўлмайдиган даражада бузилиб кетишига сабаб бўлиш мумкин. Чунки агар қайнота келинини қасддан ё хато қилиб бўлсин, тўсиқ билан (баданнинг ҳарорати сезиладиган даражада) ёки тўсиқсиз бўлсин, шаҳват билан ушлайдиган бўлса, ўғлига келини ҳаром бўлади.

Қучоқлашиб кўришишда ҳам ўзига яраша одоб ва меъёрларга риоя қилишни унутмаслик лозим. Жумладан:

1. Ҳар сафар қучоқлашиб кўришмаслик. Оддий ҳолатларда ҳар гал қучоқлашиб кўришавериш ҳам яхши эмас. Чунки суннатда кўришишнинг ҳақиқий шакли қўл бериб кўришишдир. Қолаверса, ҳар сафар қучоқлашиб кўришиш айрим ноқулайликларга ҳам сабаб бўлиши мумкин.

2. Қучоқлашиб кўришганда кийимлик ҳолатда бўлиш. Шунга кўра, кўйлак, тўн каби устки кийим бўлмаганда қучоқлашиб кўришиш танзихий макруҳ саналган.

3. Хушбўй ҳолда бўлиш. Ҳеч бўлмаса, нохуш ҳидлардан холи бўлиш лозим. Терлаб турганда, кирчир иш кийимларда қучоқлашиб кўришиш одобдан эмас. Саҳобаи киромларнинг оддий қўл бериб кўришиш учун ҳам қўлларига хушбўй суртиб юрганлари айтиб ўтилган. Демак, қучоқ очиб кўришганда бунга янада эътибор бериш зарур бўлади. Айниқса, ёз кунларида, терлаб турганда қучоқлашиб кўришиб бўлмайди, кишига озор беради. Шунингдек, бўйин ва юзлар ҳўл бўлганда уларни қарши томонга текказишдан ҳам сақланиш лозим.

4. Кўксни кўксга олиб бориш. Одатда “қучоқлашиб кўришиш” деганда деярли барча халқларда бир хил ҳолат назарда тутилади: кўкрак кўкракка текказилади, бошлар елка устига олинади. Биз ҳадисларнинг таржимасида «қучоқлашиб кўришиш» деб берган сўз ҳам айна шу маънога далолат қилади. Бу сўз аслида «бўйин уриштириш», аниқроғи, «бўйинни бўйинга яқин олиб келиш», «бўйиндан қўлни ўтказиб, ўзига тортиш» деган маъноларни англатади.

Демак, ҳадисларда назарда тутилган, мусулмонларга қадимдан маълум бўлган ва уларнинг ўзаро муносабатларида муомалада бўлиб келган қучоқлашиб кўришиш елкаларни яқинлаштириб, кўкракларни бериб кўришиш экан. Бундан келиб чиқадики, ҳозирда урфга айланаётган бош уриштириб кўришиш ҳақиқий маънодаги қучоқлашиб кўришиш ҳисобланмайди. Чунки бу аслида мусулмонлар одатидан эмас. Агар бу яхши иш бўлганида, олдинги ва бугунги уламоларнинг шундай қилаётганларини кўрган бўлар эдик. Бу тур кўришиш бизга ажнабийлардан, мусулмон бўлмаганлардан кириб келганини ҳам унутмаслик лозим. Мусулмон киши кимга тақлид қилаётганига эътибор бериши керак.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Ким ўзини бирор қавмга ўхшатса, у ўшалардандир», деганлар.

Шунингдек, уламоларимиз қучоқлашиб кўришганда елкани яқинлаштириб, белни узоқроқ тутиш лозимлигини алоҳида таъкидлаганлар. Акс ҳолда, бундай кўришиш ахлоқсизлик кўринишига ўхшаб қолади.

Айрим кишиларда кузатиладиган яна бир нотўғри кўришиш шаклларида бири қорин уриштириб кўришишдир. Бу борада ҳам юқоридаги сўзларни айтиш мумкин. Қолаверса, бу қарши томонга озор бериши, унинг кўнглига тегиши ҳам турган гап. Агар тўғри қучоқлаб кўришишга имкон бўлмаса, қўл олиб кўришиш билан кифояланган маъқул.

Баъзи одамлар қучоқлашиб кўришганда кўришаётган одамни ўзидан итариб

кўришади. Бу ҳол ҳам кишига озор беради. Одатда бу каби ҳолат кибр ва манманликдан келиб чиқади. Ундан кўра яхшилаб қўл қисишиб кўришган афзалроқдир.

5. Таъзия билдиришда қучоқ очиб кўришиш мусибатда елкадошликнинг рамзидир. Аммо мусибат аҳлини уринтирмаслик учун, айниқса таъзиячилар кўп бўлган пайтда маҳкам қўл ушлаб кўришиш ҳам кифоя қилади.

6. Улуғ кишилар, олим одамлар, устозлар билан кўришишда агар уларнинг ўзлари қучоқ очиб кўришишга рағбат билдирмасалар, икки қўллаб кўришиш билан кифояланиш ҳам одобдандир.

Умуман олганда, барча ҳолларда кўришишдан кўзланган мақсад – ўзаро муҳаббатни мустаҳкамлашни унутмаслик керак. Сиз билан кўришган киши кўришганидан мамнун бўлсин, кўнгли ёзилсин, руҳи кўтарилсин, «мен билан самимий кўришди» деган хулосага келсин, яна қайта кўрганда кўришишга беихтиёр интиладиган бўлсин, ана шунда сиз динимиз таълимотларига тўғри амал қилган бўласиз. Агар сиз билан кўришган одам яна қайта кўришишдан безиллайдиган бўлса, кўришишга интилмаса, у ҳолда, сиз кўришиш одобларига риоя қилмаган бўласиз, бу эса исломий одоблардан кўзда тутилган мақсадга зид ҳолатдир.

Мазкур одоб ва меъёрлар умуман олганда эркагу аёл учун баробардир. Аммо уламоларимиз бошқа ҳолатларда бўлгани каби бу борада ҳам аёллар ҳаё ва ибога яқинроқ кўринишда кўришишлари кераклигини айтганлар. Шунга кўра, аёллар бир-бирлари билан қўл олишиб, билак ушлашиб, қучоқ очиб, юз ва қўлларидан ўпиб кўришишлари мумкин. Қучоқ очиб ва ўпиб кўришилганда фитна хавфи бўлмаслиги ва бу доимий одатга айланмаслиги шарт.

Манба: hadis.islom.uz

HADIS.ISLOM.UZ
NUBUVVAT MARVARIDLARI